

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

ЛІ ФАНЮАНЬ

**ОБРАЗИ «БОЖЕСТВЕННОЇ КОМЕДІЇ» ДАНТЕ
В КОМПОЗИТОРСЬКІЙ ПОЕТИЦІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ,**

представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства (доктора філософії)
за спеціальністю 17.00.03 – «Музичне мистецтво»

«Божественна комедія» Данте Аліг'єрі – епічна поема-шедевр, є взірцем поезії трансцендентального змісту, яка упродовж семи сторіч після видання надихала найвідоміших творців в історії людства. В. Жаркова у монографії розглядає постать Данте та «Божественну комедію» як «поєднання всіх духовних координат середньовічного світу» [с.198]¹). О. Рощенко у багатьох статтях присвячених взаємодії художніх світів Данте та Ліста керується філософсько-естетичним підходом, який зосереджений на виявленні понять міф, міфологема, близькості художньо-естетичних ознак міфічного й музичного мислення доби романтизму. Найвідоміші твори видатних композиторів (К. Монтеверді, Ф. Ліст, Р. Вагнер, П.І. Чайковський, С. Рахманінов) написані за сюжетом «Божественної комедії» Данте у різних ракурсах ставали об'єктами багатьох музикознавчих досліджень. Але дисертаційне дослідження Лі Фанюань представлене до захисту розкриває не тільки образи та особливості жанрово-стильових паралелей «Божественної Комедії» Данте в композиторській поетиці доби романтизму, що постали об'єктом та предметом дослідження, а й в перше підіймає питання вивчення феномену «*мему Данте*», як системи ідей «Божественної Комедії». Обраний дисертанткою ракурс ще не ставав темою окремого дослідження, тому без сумніву є актуальним у сучасному музикознавстві та має фактор новизни.

¹Жаркова В. Десять взглядов на историю западноевропейской музыки. Тайны и желания HomoMusicus: монографія : в 2т. Т.1. Киев : ArtHuss, 2018. 344с. : ил.

Структура дисертаційного дослідження повністю відповідає поставленим завданням, логічно та послідовно вирішуються у трьох розгорнутих розділах з рядом підрозділів в кожному, які завершуються переконливими висновками. У якості аналітичного матеріалу дисертанткою обираються відомі твори Ф. Ліста, П.І. Чайковського, С. Рахманінова, теоретичний, стилістичний та жанровий аналіз яких направлений на вивчення композиторській поетиці доби романтизму та виявлення образності, сенсу в музичному творі, розуміння того про що він. Обрані дисертантом методи дослідження у повній мірі відображають мету і завдання наукового пошуку, а теоретична база дослідження, опрацьована дисертанткою, представлена класичними та сучасними працями різних галузей музикознавства.

Перший розділ роботи ««Божественна комедія» Данте Аліг'єрі в історико-культурному просторі» [с.19 дис.] є інформаційно ґрунтовним, в якому сформульовані основні теоретичні концепції дослідження. У першому підрозділі (1.1. Творчість Данте Аліг'єрі – квінтесенція досягнень Середньовіччя), який є досить насиченим за змістом (1.1.1. «Шляхи формування особистості Данте Аліг'єрі» [с.19дис.]; 1.1.2. «Божественна Комедія» як мем Данте [с.27дис.]), розглядаються шляхи формування особистості та творчість флорентійського письменника філософа Данте Аліг'єрі, та його визначний твір, який став високоінтелектуальним літературним надбанням. Хотілось би відзначити велику зацікавленість та обізнаність дисертанткою історичних фактів, культурологічних аспектів та філософських ідей епохи середньовіччя. Лі Фанюань розглядає особливості зовнішності та характеру поета, ґрунтуючись на незначній кількості відомостях та зображеннях відтворених відомими художниками та скульпторами, виходячи на певний психологічний портрет Данте [с.24-27дис.]. Спираючись на творчу характеристику Данте та його «Божественну комедію», дисертантка вводить поняття *«мем Данте, як квінтесенцію духовного начала, що впливає на психічну сферу людини»* [с.34 дис.],

концентруючи увагу на тому, що *«Славетні рядки з п'ятої пісні «Пекла» стали з часом крилатим виразом»*, на думку автора *«мемом Данте: **Nessunmaggior dolore Che ricordarsi del tempo felice Nella miseria**»* [с. 35дис.]

Продовжуючи розкривати поставленні завдання у наступному підрозділі *«Синтез мистецтв і програмність – основа жанрово-стильових паралелей (Підрозділ 1.2)* [с.36дис.], та спираючись на класифікацію А. Я. Зісь стосовно синтезу видів мистецтв, Лі Фанюань у своєму дослідженні обирає варіант синтезу, в якому всі твори *«обов'язково пов'язані взаємодією єдиного початкового матеріалу, певного сюжету, первинного твору, який і дає життя різноманітним жанрово-стильовим паралелям»* [с.40 дис.]. Дослідницею розглядаються жанрово-стильові паралелі як об'єднання різних явищ в областях мистецтва, яке обов'язково проявляється в їх синтезі, насиченому програмністю. Дисертанткою акцентується увага, що саме мем Данте як своєрідне втілення образності *«Божественної Комедії»* постає сполучною ланкою жанрово-стильових паралелей у цьому дослідженні.

Підрозділ 1.3. *«Образність «Божественної Комедії» Данте в різних видах мистецтва»* [с.44 дис.] є історико-культурним екскурсом, де дисертанткою надаються різні тлумачення понять *«образ», «художній образ», «образність»*[с.45-47дис.], та наводяться твори літературні (Підрозділ 1.3.1), художні (Підрозділ 1.3.2), музичні (Підрозділ 1.3.3.), що найбільш яскраво демонструють втілення образності *«Божественної Комедії»* Данте, а саме – мему Данте. Відмітимо, що в цьому підрозділі дисертації захоплює обізнаність Лі Фанюань кількістю зазначених художніх творів, в яких відображаються тим чи іншим чином провідні концепції творчості Данте Аліг'єрі.

Втілення заявлених аспектів детально простежуються автором у другому та третьому розділах, де розглядаються жанрово-стильові паралелі Данте – Ліст, Данте – Чайковський, Данте – Рахманінов. У другому розділі *«Жанрово-стильові паралелі: Ф. Ліст і Данте»* сконцентровано увагу на

музично-естетичних поглядах Ф. Ліста (*Підрозділ 2.1*) [с.76 дис.], де автор дисертації розглядає як загальні тенденції епохи романтизму та коло музично-естетичних проблем, що хвилювали композиторів-романтиків так і характеризує нові ідеї та погляди самого композитора. Розглядається доволі широке коло світових досягнень у сфері вивчення творчості та світогляду Ліста та всебічно обґрунтовується прояв мему Данте (*Підрозділ 2.2*) в Фантазії-сонаті «Після прочитання Данте» та «Данте-симфонії». Окрему увагу викликає зроблений дисертанткою детальний аналіз Фантазії-сонати «Після прочитання Данте» (*Підрозділ 2.3*), мотивований виконавською практикою, необхідністю аналітичного усвідомлення змісту й сенсу, який захоплює деталізацією, ґрунтовністю, образністю аналогій, чітко окресленою драматургією, розвитком тематизму [с. 102-104, с.107-114 дис.].

В останньому розділі дисертаційного дослідження Лі Фанюань висвітлює жанрово-стильові паралелі Данте – П. Чайковський (*Підрозділ 3.1*), Данте – С. Рахманінов (*Підрозділ 3.2*), обираючи відомі твори на один і той же сюжет п'ятої пісні Пекла «Божественної комедії»: Симфонічну фантазію «Франческа да Ріміні» П.І. Чайковського та однойменну оперу С. Рахманінова. Не зважаючи на те, що обидва твори є достатньо висвітленими та проаналізованими в музикознавчих працях, дисертантці вдається знайти цікавий новий ракурс, заснований на образному зіставленні музичних творів та поетичного тексту, втілення змісту та драматургії «Божественної комедії» та мему Данте в обох творах. Останнє висвітлюється дисертанткою ще й у щоденниках П. Чайковського та листах композитора до різних адресатів, де тема Данте обговорювалася ним не тільки при написанні музичних творів, а й окремі рядки з «Божественної комедії» та мем Данте згадувалися композитором, які мали для нього особливий глибокий сенс і у повсякденному житті [с.134-140 дис.].

Загальні висновки сформульовані дисертанткою повністю відповідають змісту дисертації та висвітлюють основні наукові результати.

Підсумовуючи наведені вище спостереження стосовно змісту дисертації, можна зробити висновок, що отримані автором наукові результати є цінним внеском в сучасне музикознавство, а розроблена теорія мему Данте має подальшу перспективу вивчення. Детальне ознайомлення з текстом роботи Лі Фанюань дає підстави стверджувати, що дисертація виконана у відповідності до поставлених завдань, основні положення наукової концепції представлені чітко, робота добре структурована та логічна викладена, написана виразною мовою, цікава та легка до сприйняття. Все це демонструє зацікавленість автора, високі аналітичні можливості та зрілість.

Автореферат дисертації стисло і сконцентровано передає основні положення дисертації. Представлені публікації за темою дослідження (5), відповідають вимогам МОН України і за кількістю, і за змістом.

Але все ж таки виникають деякі питання:

1. Не зважаючи на те, що в творчості Ф. Ліста більш узагальнена програмність ніж конкретна, на Вашу думку, чи можна ліричну тему фантазії-сонати, що розкриває сферу кохання віднести до образу дантової Франчески?
2. До поезії Данте, як було зауважено у дослідженні, зверталися митці у всі часи, але чому саме у романтичну епоху інтерес до Божественної комедії Данте був найвищий і з чим це пов'язано?

Поставленні запитання, викликані бажанням уточнень, не знижують цінності виконаного дослідження. На думку офіційного опонента дисертаційна робота «Образи «Божественної комедії» Данте в композиторській поезії доби романтизму» відповідає вимогам до наукових робіт МОН України, а її автор Лі Фанюань заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) за спеціальністю 17.00.03 – «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри історії та теорії музики
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки
Варакута Марина Іванівна

Марина Іванівна Варакута
Зав. кафедрою *М. І. Яковченко*
А. Д. Тимогова